

Razprave na temo

Judovsko-krščanski viri, zgodovina Cerkve in razsežnosti dialoga¹

Uvod

Znanstvenoraziskovalno delo v okviru raziskovalnega programa ARRS »Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti«, ki ga sestavljamo raziskovalke in raziskovalci z več med seboj komplementarnih področij Teološke fakultete Univerze v Ljubljani – Svetega pisma in judovstva, patrističnih študij, zgodovine Cerkve, kantskega prava, dogmatike in liturgike ter psihologije religije – povezuje skupna skrb za tekstnokritične izdaje izbranih judovsko-krščanskih virov in tradicij in raziskovanje njihovih različnih tematskih vidikov.

Glavni viri krščanstva so predvsem celotno Sveto pismo (Stara in Nova zaveza) v izvorniku in v številnih vplivnih prevodih ter bogata patristična literatura v grščini, latinščini in nekaterih drugih jezikih. Vsi ti viri na različne načine odražajo skupno staro-orientalsko, grško in latinsko religiozno, literarno in kulturno tradicijo, celota antičnih kultur pa je neizčrpen vir motivov in simbolov v vsej poznejši evropski literaturi, filozofiji in teologiji. To bogastvo je le v majhnem obsegu dosegljivo v slovenskem jeziku. Primarna osnova naših raziskav je Sveto pismo, sekundarna osnova so drugi judovsko-krščanski viri in tradicije. Na voljo imamo zelo velik obseg judovskih sekundarnih virov, kot so starozavezni apokrif, Mišna, targumi (Onkelos, Jonatan, Jerušalmi idr.), midraši (rabinske homiletične razlage Svetega pisma v obdobju od 2. do 7. stoletja), srednjeveški biblični komentarji (Raši 1040–1106, Rašbam 1085–1158, Abraham ibn Ezra 1092–1167, David Kimhi 1160–1235, Nahmanides 1194–1270 idr.) in novejši priznani judovski komentarji. Med krščanskimi sekundarnimi viri imamo na voljo vrsto novozaveznih apokrifov, predvsem pa patrističnih bibličnih komentarjev, homilij in drugih spisov, ki se opirajo na Sveto pismo. Pomembna sta tudi srednjeveška biblična hermenevtika in razvoj modernih znanstvenih komentarjev. Pozorno primerjalno raziskovanje starejših virov ter poznejše religiozne in svetne literature nam razkriva podobnosti in razlike med antičnimi civilizacijami ter njihov vpliv na razvoj evropske religiozne in svetne kulture.

Večji del prispevkov te tematske številke je nastal v povezavi z izvajanjem projekta novega prevoda Svetega pisma kot temeljnega področja naših raziskav. Odgovorna nosilka programske skupine Irena Avsenik Nabergoj je že kot lektorica

¹ Tematski blok je nastal v okviru raziskovalnega programa Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti. Raziskovalni program št. P6-0262 sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

besedil Svetega pisma najprej pri Slovenskem standardnem prevodu in zatem pri novem prevodu Svetega pisma spoznavala bogastvo svetoepisemskih literarnih oblik, vrst in zvrsti, retoričnih figur in slogovnih oblik. Kot literarna zgodovinarica in teologinja je povezala poznavanje literarne teorije in metodologije na področju literarnih ved s teološkimi pristopi na področju raziskovanja bibličnih besedil ter za tematsko številko *Bogoslovna vestnika* prispevala študijo o temeljnih literarnih oblikah in literarnih vrstah Svetega pisma. S tem zapolnjuje vrzel tako na področju raziskav Svetega pisma kot tudi na področju splošne literarne teorije ter želi prispevati znanje, potrebno za uporabo novejših metodoloških pristopov na področju bibličnih študij. Odgovorni nosilec in urednik novega prevoda Svetega pisma Jože Krašovec je ob delu na tem projektu raziskoval pomenske razsežnosti svetoepisemskega pojma Božje in človeške pravičnosti od antike do sodobnosti. V prispevku za to številko *Bogoslovna vestnika* obravnava predvsem vprašanje dialoga med katoliško in protestantsko smerjo razlaganja svetoepisemskega pojma opravičenja in sprave. Svetoepisemsko tematiko v svojih prispevkih analitično obravnavajo tudi drugi člani programske skupine. Maksimilijan Matjaž v svojem prispevku raziskuje uporabo Stare zaveze v retorični argumentaciji Prvega pisma Korinčanom išče odgovore na vprašanja o tem, kakšen pomen daje Pavel biblični argumentaciji v razvijanju svoje kristološke kerigme in pareneze; kakšno vlogo igrajo biblični navedki v retorični strukturi 1 Kor; kaj želi apostol z uporabo bibličnih citatov doseči; kako uporablja klasične in judovske metode interpretacije tekstov in kako jih spreminja in prilagaja svoji lastni kerigmatični perspektivi. Maria Carmela Palmisano raziskuje različne pomenske razsežnosti podobe strahu Božjega v Sirahovi knjigi, ki jo je prevedla in komentirala za slovensko izdajo novega prevoda Svetega pisma po jeruzalemski izdaji in za razširjeni italijanski komentar te knjige v zbirki komentarjev. Samo Skralovnik je pripravil analitično študijo o semantičnem polju hebrejskega korena *hmd* (poželenje, želja, pohlep) v okviru Izaijeve knjige kot nadaljevanje in dopolnjevanje svoje doktorske disertacije. Mlada raziskovalka Urška Flisar v svojem prispevku primerja med svetoepisemskim in koranskim izročilom o Abrahamovem potomstvu in odkriva vlogo Abrahama pod imenom Ibrahim v islamski religiji.

Trije prispevki se nanašajo na kulturne in religiozne razmere v zgodovini Cerkev, ki so vplivale na določene premike v zgodovini Cerkev. Bogdan Kolar v svojem prispevku o novih izzivih za redovništvo v 19. stoletju in posebej za manjše brate raziskuje družbene in cerkveno-politične razmere v slovenskih deželah, ki so v burnem 19. stoletju od cerkvenih redov in drugih ustanov zahtevale večjo prožnost in preseganje posledic rigorizma v praktičnem verskem življenju in v teološki dejavnosti. Andrej Saje v svojem primerjalnem prispevku o sklepanju krščanskega zakona na Vzhodu in Zahodu od pozne antike do zgodnjega srednjega veka razkrija dialoški značaj odnosa do zakona in družine v interakciji kultur, ki jih ni navdihovalo samo Sveto pismo, ampak tudi bogata tradicija rimskega prava. V iskanju dialoga med kulturami je večji poudarek na tem, kar nas združuje na bivanjski ravni in na ravni Božjega razodetja, kakor na aplikaciji načel v posameznih kulturah, ki kažejo nekatere vsebinske in formalne razlike. Miha Šimac se v svojem

članku loteva zgodovinske situacije konec 19. stoletja, ko so v ljubljansko bogoslovje prihajali duhovniški kandidati s Češke in Moravske. Njihov študij v Ljubljani je omogočil, da so se nekateri pozneje vključili v življenje in pastoralno delo v slovenskih deželah.

S tematskim sklopom z naslovom »Judovsko-krščanski viri, zgodovina Cerkve in razsežnosti dialoga«, ki smo ga pripravili za revijo *Bogoslovni vestnik* v okviru naše programske skupine, želimo poudariti potrebo po odkrivanju in »poslušanju« Božjega nagovora človeku, kot je zapisan v judovsko-krščanskih virih in tradicijah. Spoznavanje Božje besede v najstarejših virih naše vere nas člane in članice programske skupine povezuje v medsebojnem dialogu in nas polni z zavestjo o našem poslanstvu – da s svojim raziskovalnim delom »živimo« dialog v svetu, o katerem se zdi, da mu manjka globine izkustva, svetosti molka in čistosti luči; da prispevamo temeljna dela in študije, s katerimi bomo ljudem pomagali odkrivati smisel življenja in smrti ter presegati notranjo samoto in ranjenost. S to zavestjo globljega poslanstva, ki v judovsko-krščanskih virih odkriva skrivni svet Božje govornice (Ps 19), lahko naše raziskovalno delo postane ne le odkrivanje starodavnih modrosti in novih uvidov, temveč znamenje ljubezni, ki to delo osmišlja in brez katere spoznanje »nič ne koristi« (1 Kor 13,1-13).

Irena Avsenik Nabergoj,
urednica tematskega bloka